

Мирно!

Така ли?

Ако,

,за да

Вестник „Сега“

Уважаема госпожо,

ПУНКТУАЦИОННА

НОРМА

ПУНКТУАЦИОННА НОРМА

Пунктуационната норма определя правилата за употреба на препинателните (пунктуационните) знаци. Основният принцип в българската пунктуация е *синтактичният* – отделят се синтактични цялости (еднородни и обособени части, прости изречения и др).

ВИДОВЕ ПРЕПИНАТЕЛНИ ЗНАЦИ

- 1. ПРЕПИНАТЕЛНИ ЗНАЦИ В КРАЯ НА ИЗРЕЧЕНИЕТО:
 - ТОЧКА
 - ВЪПРОСИТЕЛЕН ЗНАК
 - УДИВИТЕЛЕН ЗНАК
 - МНОГОТОЧИЕ

- **2. ПРЕПИНАТЕЛНИ ЗНАЦИ ВЪТРЕ В ИЗРЕЧЕНИЕТО:**

- ЗАПЕТАЯ
- ТИРЕ
- ТОЧКА И ЗАПЕТАЯ
- ДВОЕТОЧИЕ
- СКОБИ
- КАВИЧКИ
- МНОГОТОЧИЕ

Употреба на запетаята в простото изречение

В простото изречение запетаята служи за отделяне на синтактични и смислови цялости.

Еднородни части

- **Безсъюзно свързани**

Вчера посетихме Историческия музей, Римската кула, пристанището.

- **Съюзно свързани**

*Ще работя през седмицата, **но** не и в неделя.*

- **Не се пише запетая** при еднородни части, свързани с еднократно употребени съюзи **и** и **или**.

*Утре ще отидем на кино **или** на разходка.*

- **Не се пише запетая** между определения, които не са еднородни.

Изкачиха стръмния планински склон.

Обособени части

- **Безсъюзно въведени**

Откритията, направени от учените, имат изключително значение.

- Въведени със съюзите: *макар, сиреч, като, т.е., или* (със значение т.е.) и др.

Той беше добър човек, макар че изглеждаше строг.

- **Не се пише запетая** между едносричен съюз и обособена част.

Но чувайки новината, тя искрено се зарадва.

Вметнати думи и изрази

Пише се запетая при следните типове вметнати думи и изрази:

- **Съдържащи глагол** – *разбира се, изглежда, да кажем, значи* и др.;
 - **За изброяване** – *първо, второ, от една страна* и др.;
 - **За противопоставяне** – *напротив, обратно*;
 - **При думите и изразите:** *за съжаление, между другото, естествено, честно казано* и др.
-
- **Не се пише се запетая** при думи и изрази, които винаги са вметнати – *всъщност, според мен, обаче, например, действително, следователно, може би* и др.
 - **Не се пише се запетая** между едносрични съюзи и вметнатата част.

От една страна, тя му прости, но от друга страна, нямаше да забрави обидата.

Обръщения

Кажси, Иване, защо пак закъсня!

Междуметия и частици

Отделят се със запетая междуметията, частиците *да* и *не*, когато се отнасят към цялото изречение, както и частиците *а* и *нали* в края на изречението.

Не, искам да остана още малко.

Присъедини телни конструкции

Присъединителни конструкции, въведени с *при това, и то, плюс това* и др. се отделят със запетая.

Тя беше красива, плюс това и умна.

Употреба на запетаята в сложното изречение

В сложното изречение запетаята отделят простите изречения в състава му.

Отделят се със запетая

**Безсъюзно свързани
прости изречения**

Вървахме часове наред, спирахме за кратка почивка, после пак продължавахме.

- Прости изречения, ако второто е въведено със съюзите/съюзните думи **но, а, че, ако, щом, когато, където, защото, който, чийто** и др.
- Ако пред **който/чийто** има други думи, които принадлежат към подчиненото изречение, запетаята се пише на границата на простите изречения

- *Очаквах помощ, обаче никой не се отказва.*
- *Скочих от леглото, щом чух алармата.*
- *Баща ми е човек, на чието мнение много държа.*

- При сложни съюзи – *за да, без да, преди да, въпреки че, макар и да, в случай че, при положение че* и др., запетаята се пише пред целия съюз.

Взemi си топли дрехи, в случай че се наложи да нощуваме на открито.

Не казвай „хоп“, преди да си скочил.

- Прости изречения, въведени с двойни съюзи: *дали-или, или-или, ли-или, ту-ту, нито-нито, хем-хем.*

Ще запомниш ли каквото ти поръчах, или да ти го запиша?

- Подчинено изречение, разположено пред главното или между неговите части.

Кой ще работи по проекта, още не беше ясно.

Не се отделят се със запетая

- Прости изречения, въведени с въпросителна дума – *кой, кога, защо, колко, чий, дали* и др.

Ти кога си тръгна вчера?

- Прости изречения, въведени с еднократно употребени съюзи *и, или, да*.

Мама ме помоли да отида да купя хляб за вечеря.

- Поредица от *да*-изречения, когато всяко следващо пояснява предходното.

НО: Мама ме помоли да събудя сестра ми навреме, да ѝ приготвя закуска, да я заведе на училище.

- Прости изречения, ако второто е въведено с относително местоимение и пояснява сказуемото на първото изречение.

*Поръчай си каквото искаш.
Заекът бягаше колкото можеше.*

- Прости изречения, ако второто е въведено с подчинителен съюз, пред който има **не** или уточняваща дума – **само, едва, даже, дори, точно, тъкмо, естествено, особено, именно, малко, много, поне, чак** и др.

*Бях излязъл малко преди да ми звъннеш.
Трябва да се ходи с маска **даже** да няма хора около теб.*

- Не се пише запетая между два съюза, ако първият е едносричен.

Историята е полезна не защото четем в нея миналото, а защото четем в нея бъдещето.

***НО:** Задачата е сложна, макар че ако положиш повече усилия, ще се справиш.*

Употреба на тире, точка и запетая и двоеточие

УПОТРЕБА НА ТИРЕ

- **За означаване на пропуснатата част в изречението.**

Аз ще отида до магазина, а ти – до пазара.

- **За по-силно отделяне на обособени и вметнати части.**

Поздравих леля Мария – нашата съседка – за празника.

- **За отделяне на изброяване след обобщаваща дума или израз.**

В школата се изучават чужди езици – английски, френски, руски.

- **Между две прости изречения, когато второто конкретизира първото.**

Когато мислеше за село, първо си спомняше за едно нещо – как баба му меси хляб.

- **За въвеждане на пряка реч и отделяне на авторов текст.**

- Прекрасна картина! – възкликна тя.

УПОТРЕБА НА ТОЧКА И ЗАПЕТАЯ

Знакът **точка и запетая** служи за отделяне на по-големи и по-самостоятелни смислови цялости.

- **За отделяне на еднородни и обособени части, в рамките на които вече са употребени запетаяи.**
- **За отделяне на по-самостоятелни прости изречения, в които вече са употребени запетаяи.**
- **За отделяне на паралелни по строеж изречения в рамките на сложното изречение.**
- **При изреждане след обобщаващо изречение.**

УПОТРЕБА НА ДВОЕТОЧИЕ

Двоеточието е знак за въвеждане на текст, който допълва или конкретизира казаното.

- При изброяване.
- Между две прости изречения, когато второто конкретизира първото.
- При въвеждане на пряка реч, разположена след авторовата.
- При полупряка реч, включена в авторовото изречение.
- При цитат, когато авторовото изречение съдържа дума или израз, въвеждащи цитата.

УПОТРЕБА НА СКОБИ

- **За отделяне на обособени части, вметнати изрази и цели изречения, които съдържат уточняваща информация.**
- **За отделяне на обособени части, които имат характер на дублираща информация.**
- **За отбелязване на годините на раждането и смъртта на видна личност; на исторически период и др.**

УПОТРЕБА НА КАВИЧКИ

Кавички се употребяват в следните случаи:

- При цитиране.
 - При предаване на пряка реч.
 - При необичайна за контекста употреба на думи – иронична, метафорична и др.
 - При собствени имена, които са приложени в рамките на словосъчетания.
-

Кавички не се употребяват в следните случаи:

- При собствени имена на географски обекти.
 - При инициални съкращения (абривиатури).
 - При собствени имена, които не са изписани на кирилица.
 - Имена на общини и области.
 - Имена на чужди културни обекти, когато са използвани без съществително нарицателно име.
 - Названия на породи и търговски марки, употребени като съществителни нарицателни – пишат се без кавички и с малка буква.
 - При заглавия на литературни произведения, филми, спектакли и др., когато са специфично графично оформени.
-

Пунктуационно оформяне на цитат

Цитатът е буквално предадена чужда реч

- Цитатът се огражда с кавички.
- Ако цитатът е изписан с различен шрифт, кавички не се пишат.
- Частите на цитат, разделен от пояснителен израз, не се ограждат в отделни кавички, а изразът се отделя с тирета или запетаяи.
- Ако пояснителният израз е след цитата, се отделя с тире или запетая и се пише с малка буква. В края на цитираното изречение в този случай не се пише точка.
- Стихове, разположени на един ред с авторовия текст, се ограждат с кавички и се отделят с наклонена черта един от друг.
- Ако стиховете са оформени като самостоятелен абзац, не се ограждат с кавички.

- След авторовия текст се пише двоеточие, ако той съдържа израз, въвеждащ цитата.
- Ако авторовият текст не съдържа такъв израз двоеточието не се пише.
- Когато авторовият текст и цитатът завършват с един и същ знак, той се пише след затварящите кавички.
- Когато авторовият текст и цитатът завършват с различни пунктуационни знаци, се пишат и двата знака съответно пред и след кавичките.
- Ако цитатът не е включен в авторово изречение, знакът за край на изречението се пише пред кавичките.
- Цитатът може да се отдели от авторовата реч и чрез скоби.
- Пропуснатата част от цитата се отбелязва с многоточие в скоби.

ПОМОЩ!

Кога се пише запетая пред *като*?

- Пише се запетая, когато *като* въвежда подчинено изречение.

Той вървеше, като се оглеждаше неспокойно.

- Пише се запетая, когато *като* въвежда обособена част.

Някои храни, като млякото и плодовете, са много полезни.

- Обикновено не се пише запетая пред *като* за сравнение.

Очите ѝ бяха сини като метличини.

ПОМОЩ!

Кога се пише запетая пред *обаче*?

- Пише се запетая пред *обаче*, когато думата е съюз и свързва прости изречения или еднородни части.

Отборът игра сърцато, обаче не успя да победи.

- Не се пишат запетая, когато *обаче* е вметнатата дума.

Аз винаги идвам навреме, ти обаче непрекъснато закъсняваш.

ПОМОЩ!

Кога се пише запетая пред съюза *и*?

- При повторно *и*, което свързва еднотипни конструкции.

Купих си и кецове, и обувки.

- Ако пред съюза свършва обръщение, обособена част или вметнат израз, изискващ запетая.

Пази брат си, сине, и не го изпускай от поглед.

- Ако съюзът *и* свързва прости изречения, разделени от друго просто изречение.

Разбрах, че ще закъснея, и поръчах такси.

ПОМОЩ!

Така че или така, че

- Когато *така че* е сложен съюз и запетаята се пише пред него – на границата на двете прости изречения.

Ще те взема рано, така че се приготви навреме..

- Когато *така* е наречие, което е част от първото просто изречение, тогава запетаята се пише пред съюза *че*.

Написах текста така, че никой не може да го прочете.
